

מראי מקומות - מועד קטן

כב.

ובטעם דבר זה, כ' הדגול מרבבה שהוא משום דכשהוא סמוך להעיה, דעתן של האבלים עליו עד שיחזרו הקרובים ויאמרו שקברוהו. וכן פסק האגרות משה (יו"ד א', רנ"ג) כשי' הערה"ש להלכה.

ג. על כל המתים כולן מדחה מטתו הר"ז משובח פי' הנמוקי יוסף (יג: בדפי הרי"ף) שהוא לפי שאין דרך להתאבל עליהן ולהספידן כ"כ, ויותר כבוד להם כשנקברין מהרה, משיעמודו שם הרבה ולא יספידו. אבל באביו ואמו אינו כן, לפי "שחייב הוא להספידם ולקונן עליהם הרבה".

ד. על אביו ועל אמו, הר"ז מגונה כ' ר' שלמה הן היתום, שכך היו נוהגין בני רומי בימים קדמונים, שהיו מוליכין המטה מעט, ומורידין אותה לארץ, וסופדין ובוכין עליה מקצת, וכך היו עושים פעמים רבות עד שמגיעים לבית הקברות.

ה. הי' ערב שבת וכו' פי' הנמוקי יוסף (יג: בדפי הרי"ף), דהיינו שאם לא יקבר היום, ישהה יותר מדאי. והוסיף הריטב"א דלאו דוקא אביו ואמו, אלא כל אדם לפי כבודו, אם עושה כן כדי להרבות בכבודם שרי, וליכא משום בל תלין.

ו. הי' ערב שבת או עיו"ט וכו' הוסיף בהג' הב"ח (וכן הוא בטור יו"ד שני"ז, ב') או שהיו גשמים מזלפין על מטתו, וכו'. וביאר הבית יוסף שם, דהיינו לומר אם הי' יום מעונן, ומתיירא שאם ישהה מלהוציאו שיהיו גשמים מזלפים על מטתו, ולפיכך ממחר להוציאו, הר"ז משובח. א"נ, ה"ק, אם הי' מונח במקום שאינו מסוכך, והיו גשמים מזלפין על מטתו, ולא הי' מקום מסוכך להכניסו בו, ולפיכך ממחר להביאו לבה"ק, הר"ז משובח. עוד פי', כשהוציאוהו להוליכו לבה"ק, והיו גשמים מזלפין על מטתו בדרך מיירי, ומדחה מטתו היינו שיוליכוהו מהרה ולא יתעכבו בדרך, הר"ז משובח.

ז. על כל המתים כולן, רצה ממעט בעסקו, רצה אינו ממעט לכא' תמוה, מה זה תלוי ברצונו, הרי אבל אסור בעשיית מלאכה. וכו' הנמוקי יוסף (יג: בדפי הרי"ף), דאע"פ שנאסר במלאכה, לא נאסר במשא ומתן. עוד הביא מ"מ דמיירי בדבר האבד, דבזה תלוי ברצונו בשאר מתים, ואסור להתעסק במתו אביו או אמו. אבל הריטב"א פי' דמיירי לאחר שבעה. דהיינו, דודאי אסור במלאכה תוך שבעה, וגם משא ומתן אסור תוך ז', והב"ע אחר שבעה, דמעיקר הדין יכול לחזור לעסקיו לגמרי, דאם רוצה יכול למעט בעסקיו לכבוד שאר קרובים, ולכבוד אביו ואמו חייב למעט (ולכא' היינו עד שלשים, ואולי כל השנה, וצ"ע).

א. הלך גדול הבית לבית הקברות מהו

נח' הראשונים בביאור שאלת הגמ'. רש"י פי' דשאלת הגמ' היא בנוגע לדין גדול שבבית עצמו, דאף דאמר' דשהה ג' ימים [לת"ק] אינו מונה עמה, אבל י"ל דשאני היכא שהלך גדול הבית לטפל במת, אולי בכה"ג חשיב כאילו הוא בבית. ומה דנקט' הגמ' גדול הבית, כ' הריטב"א שהוא משום דפשוט הוא דאם הגדול נשאר בבית, מונה הקטן עמה כיון שהלך לעסוק בצרכי המת (וצע"ק, הרי לכא' פשוט הוא דהקטן מונה עמה אם יש גדול בבית, ולמה צריך להא דעוסק הקטן בצרכי המת, ואולי נפק"מ אם שמע כשהי' במקום רחוק, וצ"ע). ולמסקנא הכל תלוי באם אתא תוך ג' או לאו, ואינו תלוי כלל באם הי' מקום קרוב או רחוק, ואפי' לר"ש תלוי בג' בכה"ג (וע"ע בתוס' בתי' הראשון על דרך זה). עוד פי' הראשונים (תוס' בפ' השני, ריטב"א בשם ריב"א, ועוד), דלעולם מי שהולך עם המת מונה משעת סתימת הגולל, ואינו מונה עם אחיו. ולפי"ז, כל שאלת הגמ' היא בנוגע לקטן א' שבא אצל קטנים אחרים, דבדרך כלל אמרי' דכיון שאין גדול הבית בבית, אינו יכול למנות עמה, אבל מהו הדין היכא דהגדול בבית אינו בבית משום שהלך לטפל עם המת, האם אמרי' דכיון דסכ"ס אין הגדול בבית אין הקטן הבא אצל הקטנים האחרים מונה עמהם, או דלמא כיון דהלך הגדול לטפל עם המת, נחשב כאילו הגדול בבית בנוגע לדין זה, ויכול הקטן הבא אצלם למנות עמהם [אף דלגבי הגדול עצמו ודאי לא מהני זה, וצריך למנות לעצמו משעת סתימת הגולל].

ולדינא, כ' הרמב"א (יו"ד שע"ה, ח') "וי"א דאפי' אם בא אחד ואין הגדול בבית, רק שהלך לצורך המת, אם חזר תוך ג' הוי כאילו הוא בבית, והבא תוך ג' מונה עמה", וכמו פי' השני של הראשונים הנ"ל. אולם ע' בש"ך שם שהאריך וכו' דהדין עם הרמב"ן שכ' בדעת הרי"ף דאפי' אם בא הגדול תוך ז' מבית הקברות מונה עמה, וגם קטן שהולך לבית הקברות וחזר תוך ז' מונה עמה. ומה שנקט הגמ' ג', זה בדעת ת"ק, אבל אנו קיי"ל כר"ש.

ב. מכי מהדריתו אפיינו מבבא דאבולא, אתחילו מנו

כ' הרמב"ם (אבל א, ה) "מי שדרך לשלוח המת למדינה אחרת לקברו, ואינם יודעים מת יקבר, מעת שיחזרו פניהן מללוותו מתחילין למנות שבעה ושלושים, ומתחילין להתאבל". והביא הערוך השלחן (יו"ד שע"ה, ח') שדייק הב"ח מלשון הרמב"ם דאם יודעים מתי הי' סתימת הגולל, אז אין חל עליהם האבלות עד סתימת הגולל. אבל הערה"ש עצמו חולק עליו בזה, וס"ל שאינו תלוי בידיעה כלל, אלא שאם קוברין אותו באותה העיר, אז מתחיל האבלות לכולם מסתימת הגולל, אבל אם קוברו בעיר אחרת, מיד כשהופכים פניהם חל עליהם האבלות, וכמש"כ הש"ך (שם, א') בשם הרמב"ן.